

تشکیل حزب دموکرات

نیلوفر کسری

فکر تشکیل حزب واحد پس از شهریور 1320 در اذهان شکل گرفته بود. علی‌الخصوص آنکه وجود حزب توده و فعالیت گسترده آن پاره‌ای از رجال و فرهیختگان را بر این باور کشاند که می‌بایست در مقابل فعالیت و تبلیغات گسترده حزب توده، حزب قدرتمند دیگری به وجود آید که بیشتر جنبه ملی‌گرایانه و ناسیونالیستی داشته باشد، اما اوضاع آشفته کشور مجال چنین فعالیتی را نمی‌داد. تا اینکه قوام‌السلطنه در دوره انتخابات مجلس چهاردهم این فکر را به طور جدی به عمل در آورد. اصول این حزب بر مبنای عقاید خود قوام‌السلطنه استوار بود و بر این مبنا که شاه یک مقام تشریفاتی است و اختیاراتش می‌بایست در حد قانون اساسی باشد، دور می‌زد

به تدریج عده‌ای از رجال پس از صدارت قوام‌السلطنه جهت مقابله با اقدامات حزب دموکرات آذربایجان، ضرورت تشکیل حزب ملی واحد که متکی به اکثریت مردم باشد پیش کشید. به دستور قوام، مظفر فیروز و عباس شاهنده مقدمات تأسیس حزب را فراهم کردند. احمد قوام نخست‌وزیر طی نطقی در رادیو تهران رسماً تأسیس حزب را در تاریخ 9 تیر 1324ش اعلام کرد. بلافاصله اقشار مختلفی از مردم به ویژه طبقات متوسط، به عضویت حزب درآمدند. احمد آرامش در خاطرات خود می‌گوید:

همین که در شب 9 تیر ماه تشکیل حزب دموکرات به وسیله شخص قوام‌السلطنه از رادیو تهران اعلام گردید، چنان شور و شعفی در طبقات مردم به وجود آمد که تا دو سه هفته بعد روزی هزاران درخواست عضویت از طبقات مختلف به حزب دموکرات ایران واصل می‌گشت. شعرا و نویسندگان بدون ریا و مدهنه و از روی صفای قلب قوائد و مقالاتی در تجلیل قوام و تأیید اقدام او در تشکیل حزب دموکرات می‌سرودند و می‌نوشتند، بازرگانان درجه اول و متمولین صدها نامه مستقیماً به عنوان قوام‌السلطنه ارسال داشتند و هر یک پیشنهاد کردند که به قدر توانایی حاضرند از نظر مالی به حزب کمک کنند. سفرای کشورهای خارجی و نمایندگان سیاسی آنها هر کدام جداگانه قوام‌السلطنه را ملاقات کردند و به مناسبت تشکیل حزب دموکرات، به وی تهنیت گفتند.¹

قیئت مؤسس حزب، 29 تیر ماه تشکیل شد و قوام‌السلطنه هم بلافاصله برای اینکه جلوی نگرانی روس‌ها را بگیرد، مظفر فیروز، فرد مورد اعتماد آنها را به معاونت رهبر کل حزب انتخاب کرد، اما در کنار او احمد آرامش را که تعدیل‌کننده گرایش به شوروی بود به سمت دبیرکلی برگزید

حزب ظرف مدت کوتاهی گسترش یافت و در اکثر شهرستان‌های ایران به استثنای آذربایجان و کردستان شعبه‌هایی دایر کرد.

قوام سعی داشت با ایجاد این حزب و توجه به حال کارگران و مستضعفان، قدرت حزب توده را در جامعه کم کند.²

قوام با تعدیل روابط کارفرما و کارگر و تعیین مزد و حقوق کارگران توانست دسایس حزب توده را در تجزیه ایران خنثی کند

او در کابینه اصلاحی خود در 1325 وزارتخانه‌ای به عنوان وزارت کار تأسیس کرد و ریاست آن را به سلمان اسدی از فعالین حزب داد و توانست قدرت حزب را در کشور افزایش دهد

حزب دموکرات تا زمان صدارت قوام و حل بحران آذربایجان در قدرت بود اما بعد از سقوط قوام‌السلطنه و از بین رفتن حمایت دولتی دچار تشننت شد و منحل گردید.

1. احمد آرامش. **خاطرات سلطنت سیاسی**. ص 132-133.
2. فخرالدین عظیمی. **بحران دموکراسی**. ص 203

http://www.iichs.org/index.asp?id=138&doc_cat=1